

PIEKIELNY (455) *ai*

Oba e jasne.

sg m N piekielny (48). ◇ *G* piekieln(e)go (26). ◇ *D* piekieln(e)mu (2). ◇ *A* piekielny (27), piekieln(e)go (8). ◇ *I* piekielnym (9). ◇ *L* piekielnym (4). ◇ *V* piekielny (2). ◇ *f N* piekielną (23), piekieln(a) (2). ◇ *G* piekielnéj (32), piekielné (6) *OpecŻyw* (5), *RejPs*, piekielny (1) *GrabowSet*, -éj (2), -(e)j (30); -é (5), -(e) (1). ◇ *D* piekieln(e)j (3) *WvóbŻółt*, *WujNT*, *PowodPr*, piekielné (1) *OpecŻyw*. ◇ *A* piekielną (16). ◇ *I* piekielną (5). ◇ *L* piekieln(e)j (6) *BierEz*, *HistRzym* (2), *RejPos*, *WujNT*, *LatHar*, piekielné *OpecŻyw* (4). ◇ *V* piekielną (4). ◇ *n N* piekielné (19); -é (1), -e (3), -(e) (15). ◇ *G* piekielného (11); -ého (1), -(e)go (10). ◇ *A* piekieln(e) (5). ◇ *L* piekielnym (2). ◇ *pl N m pers* piekielni (1). *subst* piekielné (69); -é (5), -(e) (64). ◇ *G* piekielnych (35). ◇ *D* piekielnym (8), piekieln(e)m (1) *BudBib*. ◇ *A m pers* piekielné (2); -é (1), -(e) (1). *subst* piekielné (49); -é (5), -e (1), -(e) (43); -é *Górntroas*; -é : -e *MurzHist* (4:1). ◇ *I m* piekielnymi (2). *f* piekielnymi (2). *n* piekielnymi (1) *SkarKaz*, piekieln(e)mi (1) *RejPs*, (*przy pl t*) piekielnymi (1) *ZbylPrzyg*. ◇ *L* piekielnych (15). ◇ *V* piekieln(e) (2).

Sł stp s.v. piekielny, pkielni, pkielny, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

Przymiotnik od „piekło” (455) :

1. *Dotyczący piekła, przynależny piekłu, związany z piekłem (422) :*

a. *W pojęciu chrześcijańskim; infernalis Mącz, Calep; infernas Vulg, Calep (372) :* ciebie chwálémý Alleluia/ ktorys tako motznie zwyciężył motzárze piekielné Alleluiá. *OpecŻyw* 174, [192]v; *BierRozm* 23; *WróbŻółt* Z5v; *RejKup* m6; *BielKom* C2v; O záprawdę łam Pan Bog moy dułsé mą wybáwi/ Od tych fregości piekielnych bełpiecznym mię łpráwi *LubPs* N2, E, aav; *KrowObr* 44; *RejWiz* 86, 160v *marg*, Ddv; *Mącz* 170a; Dwá człowieki ktorzj mu ná drodze zábieżá/ á ku vzdrowien^v [!] go wiodá/ ieltći boiażń Boża/ y boiażń piekielna/ dla ktorych człowiek wiáruie łe złego/ á czyni dobre wczynki. *HistRzym* 66; *RejPos* 122v, 168v, 241, 264v, 334, 345v; *RejPosWiecz*² 91; *BiałKat* 93v; *KuczbKat* a2; *SkarJedn* 19; *KochPs* 23, 91; *SkarŻyw* 107, 165, 371; Iezus vderzy do piekła. Otworzćie łe wrotá brany Ná włzyłtkie piekielne łtrony. *MWilKHist* E3v, E2, E2v; *CzechEp* 422; *ReszPrz* 22, 83, 91; *Calep* 532a, b; *GrabowSet* G, H3, S, X2; Wybáw Pánie dułżę łlugi twego/ (álbo łłżebnice twoiey) z káżdego niebełpieczeńłwá piekielnego/ y zátrzymánie w mękách *LatHar* 655, 142, 151, 241, 328, 361 (8); *PowodPr* 35, 52; Powłtaną y Anyołowie y inni łwięći. A iáko Pan groził: Powłtanie y krolowa Sába y Niniwitowie/ y potępiác łe/ y czárći piekielni wrzelzczeć ná nie beđą *SkarKaz* 7a, 515b, 516b; *SkarKazSej* 693a [2 r.]; *KlonWor* 24; [O wy włzyłtkie furye piekielne powłtańćie iuż teraz przećiwko mnie/ y rozedrzyćie mię. *WujPos* 1579 20; *WerReguła* 135].

W połączeniach szeregowych (22): *SeklKat* E4; *LubPs* X *marg*, bbv *marg*; Piekielne y niebiełkie y zyemłkie moczárze/ Włzyłtko to on iáko chce w ocemgnieniu łkarze. *RejWiz* 186; *RejAp* 28v, 85v; *RejPos* 34, 130v, 146v, 285v, 286v, 343v, 344; W imię Pána Iezulá niechay káżdé koláno kłęka/ niebiełkie/ źiemłkie/ y piekielné. *BiałKat* d2; *RejZwierz* 12, 195v, 206v; *BiałKaz* Gv; *ReszPrz* 41; Tę błogółławioną názywác miáły włzyłtkie narody: niebiełkie/ iáko dobrzy Anyołowie: ziemłkie/ iáko ludzkie łtworzenie: á nákoniec choćiáż y poniewolnie piekielne: to ielt/ przełkći duchowie. *LatHar* 476, 669; *WysKaz* 35.

Wyrażenia: »boleści piekielne« = *dolores inferni Vulg (4): Leop Act 2/24*; To mieyfce ták rozumie Auguftyń święty/ że Chriftus sftąpiwfy do piekła wybáwił mnogich od boleści piekielnych. *WujNT 403, 403 [2 r.]*.

»ciemności piekielne; ciemnica piekielna« [*szyk 4:1 (4;1): RejPs 134; Anyeli/ [...] wielką zacność w niebie w swoich ftaniech mieli. Ale prze ich niewiárę márníe fą ftrąceni/ A w piekielnych ciemnościach wiecznie ofądzeni. RejWiz 86; SkarŻyw 258, 312; Chriftus sftąpiwfy dużą fwą do piekła/ przepowíadał wybáwienie Oycom onym świętym/ ktorzy byli w ciemnicy piekielney/ aż do przysćia iego zątrzymáni. WujNT 804.*

»duch piekielny« (1): y potężniejszye íeft íedno fkynienie ftráfzliwego máíeftatu Boftwá y człowieczeńftwá twego/ niżli moc wzyftkich duchow złych/ powietrznych y piekielnych *LatHar 641.*

»piekielne katowanie« (1): což mniemáfz/ íáko fą okrutne w ogníu síárczánym/ piekielne od złych duchow kátowánia/ od ktorych cię męką Syná Bożego [...] wyfwobodzono. *LatHar 258.*

»kázń piekielna« (1): Pierwfa [*śmierć duszy*] íeft kiedy íey káfkę Bożą odeymie/ ktora íeft żywotem duże náłzey. A druga że íą zdáie ná wieczną kázń piekielną/ á tá íeft śmierć prawdziwa. *WysKaz 15.*

»piekielna maskara« (1): [*Adam do Lucyfera*] Wypijełz íą [*smółę*] íam poczwáro Szpetna piekielna máfzkáro. *MWilkHist Ev.*

»męka piekielna« [*szyk 22:11 (33): OpecŻyw 70v, 94v, 99; Oto czworaka męka piekielna. Pirwfa íeft íidło, ktorim tak będą vplecieni íż niewynidą zmak na wieki, wtora palenie ognia. Trzecia ímrod íáko farka. Czwarta niepokoy WróbŻółt D6v, D5v, 88/49; SeklKat T2; MurzHist P, R3; BibRadz II 143c marg; HistRzym 117v; KuczbKat 335; WujJud 201v; Swieckiey męki y śmierć íię nie boią/ ktorzy o innych piekielnych á wiecznych mękách y śmierć wiedzą. SkarŻyw 125, 56, 310, 312, 428; MWilkHist E3v; Oni w piekielnych mękách trwáią vdręczeni/ á ci wiecznym wefelem fą w niebie vćiefzeni. ReszPrz 5; WerKaz 301; ArtKanc O3v, S11; Dżiękuię tobie/ żeś niezliczone á bárzo ciężkie grzechy moie/ przez ktorem ták częfto piekielne męki záfłuzyl/ ták miłościwie odpuścić raczył. LatHar 27, 151 marg, 258, 649, 750; WujNT 551, 784, Aaaaaa4; WysKaz 15, 22.*

»moc (a. możność), síła piekielna« [*szyk 14:6 (19:1): OpecŻyw 6; TarDuch C7; racz radfíey miłościwie wydrzeć nas zmożności piekielnych aby nad nami zwierzchności żadney niemáły RejPs 128v; MurzHist F; LubPs bbv marg; RejAp 16; RejPos 16v, 29 [2 r.], 132v, 344; KarnNap B3v; Wízytká piekielna moc/ o íeden grzech śmiertelny niechącego Chrześćianiná/ á w zbawieniu fwym czuynego przywieść nie może. SkarŻyw 36, 120, 356; CzechEp 150 [2 r.]; Iezu Kryfte Pánie miły/ tyś wzyftkie piekielne síły/ przez mękę fwoię porażił/ á nam wieczny pokoy ípráwił ArtKanc T12v; LatHar 618; SkarKaz 157b.*

»(jako) ogień, płomień piekielny« = *gehenna Mymer¹ Calep, Vulg; gehenna ignis Vulg, PolAnt [szyk 24:9] (30:3): Mymer¹ 3; SeklKat Iv; MurzHist D3v; MurzNT Matth 18/9, Mar 9/46; GroicPorz h3; íełlíz cię gorfły oko twoie/ wylup íe/ lepiećci tobie wnidż o íednym oku do krolesthwá Bożego/ niżli obie máiąc/ być wrzuconym w piekielny ogień Leop Mar 9/46, Matth 5/22; BibRadz 2.Tim 2/17; RejPos 178v, 309, 309v; SkarŻyw 428, 483; Calep 448b, 501b; GrabowSet Ov; Bo co mi potym*

będzie/ iż poznam niebezpieczeństwo swoje/ ielli nie zabieję iako potrzebá tym rzeczom/ ktore o nieugálzone piekielne płomienie przypráwić mogą zbáwienie moje? *LatHar* 640, 110, 152, 578; *WujNT Matth* 5/23, s. 43, 263, 791, Xxxxxv; *WysKaz* 17, 18, 22; Ale ci co ná zmartwychwstanie fądu powftaná/ wezmą ciáálá [...] ná męki y ogień piekielny/ ciężkie/ śmierci bez końcá podległe/ to iest konáiące bez vmieránia. *SkarKaz* 208b, 313a [2 r.]; *Iempfar*/ [...] Nápełniona fprofnémi światá rofkofzámi/ Iako piekielny ogień fprofnémi żądzámi *GosłCast* 11.

»sługi piekielne« = *o innowiercach* (1): ty wżytkie ktore Luter wzbudził od ftórych oycow náłznych potępione fá y do pieklá posłáne. Przeto vmiey fię dla Bogá Chrześciáninie wiárowác tych sług piekielnych y odstępcow/ áby cię z nimi ziemiá niepożárłá *SkarŻyw* 493.

»śmierć piekielna« [szyk 3:1] (4): *PatKaz II* 57; byłz matką myłofyerdzya nyemyal od boga tobye poftauyoney od uyeczney pye{kyel}lney fzymyerczy przelz twá pyerwłá euá matką fprauyoney nygdy by był nyeuybauyon *PatKaz III* 92v; *WróbŻółt X*, kk5v.

W wyrażeniach peryfrastycznych na oznaczenie piekla (64): »doł piekielny« (1): Podemną iest doł piekielny: nádemną iest miecz ostry/ to iest boży fąd/ gotowy oddzielić dużę od ciáálá *HistRzym* 94v.

»głębokość piekielna« [szyk 13:1] (14): pan bog fthraćzył gy [*Lucyfera*] z nyeba wglębokończ pyekyelną y ftal fyá z anyola fzathan *PatKaz II* 25, 23v, 29v; *TarDuch* D4; *WróbŻółt* tt3; *RejPs* 130v, 160v; *LubPs* gg4v; *RejPos* 81, 121, 175v, 288v; *KuczbKat* 20; ábo wsiadł w pewny okręt/ w którym głębokie y burzliwe światá tego y pokus ná nim/ morze przepłynie: ábo wśprochniáłá łodkę/ w ktorey fię rozbiwłzy ná przepáść głębokości piekielney poydzie. *SkarJedn* 38.

»grunt piekielny« (1): Władza twey mocy/ ták mnie poniżyłá/ Ze/ od karánia/ iuż zginęłá siłá/ Złóści w tym winne/ że dużę má fmućifz/ A dziw/ że/ ná grunt piekielny/ nie zrzuciłz *GrabowSet* Q3.

»jezioro piekielne« (1): Chrifus Iezus fyn Boży/ [...] nie przyfzedł áby fátáná przez boftwo pokryte człowieczeństwem iáko wędą z ieżiorá piekielnego wyciągnął *CzechEp* 150.

»karczma piekielna« (1): A kárczmarz iestci dyabeł/ ktory tákowe wżytki ktorzy ták mrą/ bierze do kárczmy piekielney ná wieczne potępienie. *HistRzym* 115.

»piekielna kátownia« (1): Wieczność miefzkánia w ciemney/ fmrudliwey/ y mąk pełney piekielney kátowni. *LatHar* 671.

[»kłozá piekielna«: pod tzyieżłie [!] obronę vćietzecie? gdzież zołthawicie chwałę wálzę/ abyście nie byli powiedzeni w pęćiech do kłozy piekielney/ y z pobithemi ábyście nievp(a)dli *LGranWarszZwierc* 81.]

»piekielna komnata« (1): Xántus iż fobie był podpił/ Do Ezopá hárdzie mowił: O to ty milcz Dyabłow brácie/ Czyń rząd w piekielney komnacie. *BierEz* D4.

»krolestwo piekielne« (2): *KrowObr* 27v; [*czart nieustannie kusi człowieka*] áby gi przywiodłzy ku grzechowi/ omierzył go Pánu Bogu iego/ á olięgnął go w thowárzyftwo fwoie/ á do krolestwá fwego piekielnego *RejPos* 49v.

»miejsce piekielne« (1): [*Lucyfer*] vpadł ná niłkości światá tego/ ná mieyfcá márne á fprofne piekielne: ná ktorych/ zá ony rofkofzy fwoie/ ktorych niewdzyęczen był/ wżywa y wżywác wiecznie będzie frogich ciemności/ męki/ y okrutnego więzyenia fwego *RejPos* 101.

»piekielny namiot« (1): Zą tym miecz w fię wrąziwłzy: dużę wnet poślálá/ Do piekielnych namiotow/ k[ę]dy lámá chciaálá. *PudłDydo* B6.

»niewola (a. niewolstwo) piekielna(-e)« (2): *OpecŻyw* 90v; pan Iefus ktori ieft głos y fłowo boga otcza przez łmierc śwą wielmożnie wywioldł z niewoley piekielney otcze łwięte. *WróbŻolt* I7.

»otchłań piekielna« [szyk 27:3] (30): *OpecŻyw* 49, 61, 81v, 98v, 103 (9); Tys lám ten lud wywioldł z Egiptu, a ij z piekielney odchłanicy. *WróbŻolt* cc2, V7, X, dd4, dd5, kk6v; *RejPs* 43v, 95; oto wniezmiernyi głębokości grzechow moich leżę/ i ieftem piekielną otchłanią przywalony [!] *MurzHist* L2; *RejWiz* 160; *RejZwierc* 129; Krzycząc z odchłań piekielnych dziś mężni pogánie/ Ná zacnego Pretwicá co kładł pętá ná nie. *PaprPan* V2; *ReszPrz* 84; *GrabowSet* Qv; *LatHar* 100, 356, 357, 388, 463, 545, 546.

»przepásć piekielna« [szyk 4:1] (5): *LubPs* gg2v; Widzyálém teraz włzytki piekielne przepásći/ A kto fie tám doftánie/ nie przykláday máści. *RejWiz* 170v; á on klucz mocny [*Ewanielija*] brał moc który wiernym odmykał zamki niebiełkie/ á niewiernym odmykał ták iáko łłyżymy do przepásći piekielnych. *RejAp* 165, 77v; *GrabowSet* S4.

»piekielny taras« (1): [*grzech*] do piekielnego one⁸⁰ táráfu/ y odchłáni/ łzeroką drogę toruie/ y wrotá otwarza. *LatHar* 581.

»piekielne twierdze« (1): IA Cnotá łzcześciem coffam/ Iam ieft bież niecnoty/ Ia ludziom przelámuię [!] ná wierzch Niebá płoty/ Zą ich zdrowie piekielne twierdze przelámuiąc *RybGęśli* C2v.

»tyraństwo piekielne« (1): Święta wolność ieft/ grzechom y czártu nie łłuzyc/ á tyránłtwa piekielnego vchodźić. *SkarKazSej* 692b.

W wyrażeniach peryfrastycznych na oznaczenie szatana (20): »anjoł piekielny« (2): Wnet ten ányoł piekielny przywinął fie k niemu/ Y wiefz iáko go przywioldł ku włzytkiemu złemu. *RejWiz* 156; *SkarKaz* 578b.

»faraon piekielny« (2): *CzechRozm* 262; [*Mojżesz opisał niewolę egipską pod królem Faraonem*] przez ktore tych tám rzeczy cíelełnych opifánie/ żaden wierny Chriłtyánin nie ieft/ któryby temu wierzyc [!] nie miał/ iż zaráz znáczył y opifał duchowne/ to ieft niewolą pod zwierzchnością Fáráoná piekielnego *CzechEp* 366.

»piekielny Herod« (1): Oddalił od ciebie [*Bóg od chrześcijanina*] przelškody do náwrocenia rozmáite. [...] dwá łáncuchy/ boiázni y miłości łwieckiey/ którymił/ iáko on Piotr/ od piekielnego Heroda był obciázony/ pokrułzywłzy *LatHar* 675.

»kat piekielny« (3): *RejPos* 249v [2 r.]; Ty przedtym będąc oblubienicą Krolá Niebiełkiego/ sftálás fię łmieie nierządnicą kátá piekielnego. *LatHar* 150.

»krol piekielny« (1): Złość z Lucyperá s krolá pykielnego Włtálá/ y włáłnym ieft potomkiem iego. *RejZwierc* 212.

»piekielne książę« [szyk 3:3] (6): pan Iefus złamał pyłzne książęta piekielne ktorzy fie wyfoko podnołili iako Cedrus. *WróbŻolt* I7; *RejPos* 29; *MWilkJHist* D4v, E2; *ArtKanc* F6; BEEL ZEBVB – Piekielnekfiażę. *Calep* 126b.

»piekielny smok« (1): Nie dopiero piekielny on łmok/ rzekę wylewác pocżął *LatHar* 510.

»starosta piekielny« (1): [Jezus zmartwychwstając] Przydał nam zdrowia wiecznego: Itároftę fkował piekielnego *SkarŻywBog* 357.

»wąż piekielny« (1): Chytrzy á wężá piekielnego iády nápełnieni/ do tákiego miŝtrzá vkázuią/ ktorego náchylic po łobie y po głowie ŝwoiey mogą. *SkarKaz* 118b.

»piekielne wojska« (1): O iáki tám przy ŝmierci poŝtrách gdy zewŝząd [!] ciemności ogárną y ony czarne piekielne wojská/ drogę záftępią. *SkarŻyw* 115.

»wojt piekielny« (1): Albo podobno być muŝy Iż teŝ nieboráka kuŝy. On zuphalecz woit piekielny *RejKup* h5.

W wyrażeniach oznaczających części piekła (9):»dno piekielne« (1): Nienáfláduy Pháráonowey zátwárdziałości/ ábys̄ znim ná dno piekielne pogrąŝony niezginął. *SkarŻyw* 168.

»piekielne progi« (1): Ach nie puŝczáy/ w ŝmrodliwą ŝczekę/ duŝe vbogiej/ Przeciwnikowi: by widząc błędliwą/ Samę/ bez wodzá: frogi Porwawŝy/ nie wniół/ zá piekielne progi. *GrabowSet* G3.

»piekielne wrota, brany (a. brony), forty (a. furty)« = *portas mortis Vulg* [szyk 4:3] (3:2:2): *Leop Ps* 106/18; ále v tych wrot niebieŝkich y piekielnych ŝlyŝyŝ iz nikt inŝy nie iefth klucznikiem iedno on fam w wielmoŝności ŝwoiey *RejAp* 16v, 57; [anjół do jednego z trzech towarzyszy] Podziŝ iefzcze femną/ á ią vkaŝę tobie gdzie iefth drugi towarŝyŝz twoy. A gdym ŝzedł zá nim/ wiodł mię do brony piekielney/ á támem lepak ciebie widział w mękách cięŝkich *HistRzym* 97v; *SkarJedn* 66; Wielka nádemną łáŝká twoiá: Práwieŝ mię wrócił od podwoiá Piekielnéy furty [ex inferno inferiori *Vulg Ps* 85/13] *KochPs* 129; *GrabowSet* K4.

W wyrażeniach oznaczających narzędzia kaźni (7):»liny piekielne« (1): Angiołom grzeŝnym Pan Bog nieprzepuŝcił/ ále linámi piekielnymi [rudentibus inferni *Vulg 2.Petr* 2/4] zwleczone/ dał ie ná męki do głębokości Piekielney *KuczbKat* 20.

»łańcuchy piekielne« (1): Bog ániołom gdy zgrzeŝyli nie przepuŝcił/ ále łańcuchámi piekielnymi [rudentibus inferni] ŝciągnáwŝy ie do piekła podáł *WujNT 2.Petr* 2/4.

»naczynia piekielne« (1): Poydzie teŝ zá Pánem iedno czarne wojsko ŝtráŝliwe/ kátowŝkie/ dyabłow y duchow złych/ [...] z naczyniámi piekielnymi/ y łańcuchy/ y powrozy/ y okowy/ do wiązania y karania nieprzyiációł Chryŝtuŝowych. *SkarKaz* 6a.

»piekielne sidła« (1): A práwie piekielnemi ŝidły obtoczyli byli mię/ y ŝnadziem iuŝ był práwie wpadł miedzy ŝieci ŝmiertelne. *RejPs* 23v.

»szubienica piekielna« (3): *HistRzym* 70, 93; O Iudaŝowie co ták Chryŝtuŝá w członkách iego przedáiecie/ zyŝki y árendy wáŝze/ y pieniádze Zydwŝkie/ w ŝzubienicę piekielną obroćá ŝię wam *SkarKaz* 610b.

Szeregi: »piekielny i czartowski« (1): A S. Woyciech powiedział: [...] poznaycie Páná Bogá iednego á wybáwiecie duŝe wáŝze z mocy piekielney czártowŝkiej *SkarŻyw* 356.

»niebieski i piekielny« (1): Naprzod ábyfmy pewnie wiedzieli/ iz iefth żywot po ŝmierci/ iz ŝá niewidome ŝienie/ kroleŝtwá/ zamki/ páłace/ niebieŝkie y piekielne/ niŝkie y gorne. *SkarKaz* 207a. [Ponadto w połączeniach szeregowych 22 r.]

»ani (tak) świecki ani (jako i) piekielny« (2): *RejAp* 97v; A tho iuż będye nieomylnie budowanie á ftánowanie twoie/ kthorego tobie iuż żadne mocy/ áni żadne brany/ áni świeckie áni pykielne/ nigdy złámác áni fkázić nie mogą *RejPos* 302.

»(ani, i, tak) ziemski, (ani, i, jako i) piekielny« [szyk 9:1] (10): áby żadne kroleřthwo nád námi mocy áni żadney zwirzchności nie miáło/ ták ziemskie iáko y piekielne / oprócz kroleřtwá iego świętego. *RejAp* 102, 182; *RejPos* 39, 110, 150v, 302, 334v, 338, 343v; *RejZwierc* 69. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 22 r.*]

W przen (38) : y stłáás fie oną piekielną ftudnicą/ z ktorey dymy násmrodliwřze bluźnierřtw fámej Troyce S. Niebo zárazáły/ y řmrodem řwym część krześciáńřtwá nápełniły *PowodPr* 12.

Wyrażenia: »brana piekielna« = *szatan, piekło; portae inferi a. mortis Vulg* [szyk 33:2] (35): *KromRozm I* M4v; *KromRozm II* tv, t4; Sam pan vřtáwił go przednyeyřřym myędzy ápořtoły/ mocną fkáłą/ ná ktorey kořcyół zbudowan yeřt/ á brony pykyelne nyepzremogą przeciw yemu *KromRozm III* M8v, D8, Gv, M3v, N5v; *KrowObr* Cv, 15, 229; Bogow liczyć nie vmie lud Páńřki przebrány/ Ten ktorego nie zwalczą y Piekielne Brany. *Prot* C2; *RejAp* 64v, 104v, 182; *RejPos* 299v, 301v; *BiałKat* 123v; *WujJud* b, 136; *BudBib* c3v; *SkarJedn* 22, 151, 290; *CzechEpPORz* **3v; ná tym fundámenćie/ ná řynu Boga żywego / wřzytkie dźiateczki Boże/ przybudowane być máią [...] zá czymby ták wárownie vbudowane będąc/ ořtác fie mogły przeciwko wřzytkim naiazdom řzátáńřkim/ y branam piekielnym. *NiemObr* 32, 27, 33; *ReszPrz* 5; *LatHar* 657; *WujNT* 3. *Matth* 16/18, s. 68 [3 r.].

»brzuch piekielny« = *otchłań piekielna* (1): Tym przenádrořřřym drzewem Chryřtus Bog nářz/ nienářcyony brzuch piekielny przebił/ á řzeroką gębę dyabelřką zátkał *SkarŻyw* 399.

»řęce piekielne« (1): Gdzieř tákí mąż coby řmierći tu nigdy nie ogládał/ A ktoryby duřę swoię z rąk piekielných [*de manu inferi*] wyrwác miał. *LubPs* T5v.

Przen (38) :

Wyrażenie: »brony (a. brany), uliczki piekielne« = *herezje i heretycy* [szyk 9:1] (8:2): Ale tenżeć Bog [...] powyedźyáł/ iż brony pykyelne to yeřt kácerze y Luteranowye/ nyemyáły kořcyółá yego przemoc. *KromRozm I* F4; *KromRozm II* v4v; *KromRozm III* D6v, H6, M8v, N4v, Q3; áby potym przeciwko wřzem piekielnym branam/ (nie náchyláiąc fie ná żadną řtronę) mogł řtać Kořćioł záwřze. *GrzegRóżn* G; Ná tey opoce zbuduię/ mowi/ Kořćioł/ ktorego vliczki Piekielne/ to ieřt żadne odřzczepieńřtwá/ áni grzechy niepzmogą. *WujJud* 120v, 8; [*WujPos* 1575 110].

a) *Zły, grzeszny* (12) : *MurzHist* R4v; *RejWiz* 163; Owa ták fie řtáło. Gdy ludźiam Krześciáńřkim iuż oddáná żięmię Opánował Máchomet to piekielne plemię. Vřtápiłem zwycięřcy *Prot* A4; *WujJud* 34v; *SkarŻyw* 200; Tákli to brátá błádzácego řzukáią? tákli go teź z błędu wywodzą? A zař ten/ co fie o błádzácego brátá řtára/ onego piekielną hydrą názywa y niedźwiadkiem? *CzechEp* 96, 72; *ReszPrz* 62; Baczeńć w prawdzie że niektorzy/ y owřzem zgołá powiem że wřzyřcy w tey mierze pobłádzili. O piekielna hárdości dokądżeř zářřlá? *WysKaz* 30; O pářzczęko piekielna/ iáko trudno wierzyć/ áby to człowiek rozum máiący być miał/ ktory ták pilnie czártá y piekło záleca. *SkarKaz* 350a; Coź to zá beřpieczeńřtwo ábo ráczey zá wřzeteczeńřtwo? zá ktorym to idźie/ iż kto chce krolowi láie/ [...]. Ieřli to z práwá iákiego piřánego ábo řtátutu idźie/ przekłęte tákie práwo/ y táká wolność piekielna/ ná bluźnienie Boga y krolá. *SkarKazSej* 692b.

Wyrażenie: »piekielna gadzina« = *kacarz* (1): daná nam iest od Bogá moc/ ábyfmy was ftárégo wężá plemię/ y piekielná gádzinę/ nogámi fwyimi/ to iest/ prawdá Bożą/ y fzczyrą wiárą powfzechná náfzą/ deptáli *OrzQuin* L4v.

b) *Dotkliwy, straszny; nieszczęsny* (16) : Cuftodia/ Dziekánia Prebendá y Kánonia Abo też owo proboftwo Choćá piekielne vboftwo A co to iest fto kop płátu Czym pomoc chudemu brátu Abo oney fieftrzenicy *RejRozpr* C; Bogać fobie nie przekłáda Kiedy więc worká dokłáda Chce wieś kupić/ dwor zbudowác [...] Mniema by ták wiecznie rządził Snaidz podobno fám wyleći [...] A ia piekielna chudziná Wylecę by dym fkominá Bo trudniey wozem zatoczyć A niżli ták piefło fkomoczyć *RejRozpr* E3v; *KochPs* 175.

Wyrażenia: »boleści piekielne« = *dolores inferni Vulg* (2): Wroc fie Pánie á wyrwi dużę moię: I zafię. Ogarnęły mię boleści fmierći/ y fthrumienie niepráwości fthrwożyły mną/ Boleści piekielne ogarnęły mię pochwyćeły mię sídlá fmierći. *KrowObr* 238; *Leop Ps* 17/6.

»piekielne męki« [szyk 7:3] (10): Leć raczyi piekielne męki czuię/ a nie dżiw/ Bo tam iest piekło/ gdzie kogo takie rofpaczy gryzą. *MurzHist* H4v, D3v, K4v; *KrowObr* 49v; *RejWiz* 33v; *ReszPrz* 83; Strzeż fię tu frogiego bluznierftwá Kálwinitow: ktorzy mowią/ [...] iż Chriftus od Oycá ták był opufzczony/ że ná duży y ná fumnieniu fwym ćierpiał męki piekielne ludzi potępionych. *WujNT* 121, 121, 404, 760.

»piekielna zapłata« (1): Dopuść w mátczynéy lálce trwác dziećięciu twemu/ [...]. A kiedy go [ojciec] nié broni gdy może od ftráty/ Koniecznie go nie miną piekielne zapłaty. *ZawJeft* 40.

a. *W funkcji rzeczownika* »piekielny« = *mieszkaniec piekła* (1) :

W połączeniu szeregowym (1): áby ná imię Iefufowe wízelkie koláno klękáło/ niebiefkich/ ziemfkich/ y podziemnych (*marg*) piekielnych. (–) [*omne genu flectatur caelestium, terrestrium, et infernorum*]. *WujNT Philip* 2/10; [*Superi* Niebiefcy. *Inferi* Piekielni Dolni. *UrsinGramm* 130 (*Linde*)].

b. *W odniesieniu do mitologii greckiej i rzymskiej; acheronticus, stygius, tartareus Mącz; tartarinus Calep; acherunticus, acherusius, arvernus, avernalis, orcinianus, orcinus, orchius, orchivus Cn* (50) : Minos, Rex et Legislator Cretensium, A wedle fábuł Poetyckich fędzia piekielny. *Mącz* 223a; Strix, Poetis fingitur esse palus infernalis, Lug álbo ługowisko á błoto piekielne. *Mącz* 424b, 2c, 424b, 434b, 441c; *Calep* 1048b; Tákich [*niezbożnych ludzi*] mędrscy równáią ślepey Proferpinie/ Y Tyfiphonie przykrey/ gdy fwoy łep rozwinie. Ná ktorým zá fłoneczne ma fobie promienie/ One ognište węże/ gdzie piekielne ćienie. *KołakSzczęśl* C2v; *PowodPr* 33; płod/ ktorým poczęłá/ ten zaráz vbogi/ Zemną zgálnie: á pirwey niż ten fwiát obeyrzy/ Tám ná gmáchy piekielne okiem fwoim weyrzy. *PudłDydo* B3v; [*VegKmita* 12].

Wyrażenia: »bogini piekielna« (1): Dirae pluraliter tantum, Przeklinánie/ też Bogini piekielna. *Mącz* 89d.

»bog, kroi piekielny« = *Pluton* (6:2): Miał też Iupiter corę s fioftrą fwoią Ceres imieniem Prozerpinę/ ktorą Pluto álbo Orkus krol Moloforum bog piekielny vkradł/ y brał z nią flub. *BielKron* 21v, 25; Dis, divitiarum et inferorum Deus, Bóg piekielny i Bogactw *Mącz* 89d, 120c, 141b, 207d, 267d, 307c.

»piekielna brona« (2): *KochPieś* 49; *Vciefzna Lutni w ktorey flodkie bijąc ftrony/ Orpheus zmiękczył kámienne piekielne brony. Zábrczmi teras rofzkofzniey SkorWinsz* A2.

»ciemność(-ci) piekielna(-e)« = *orcus Mącz* [szyk 1:1] (2): *Mącz* 267d; o drogi Hektorze/ Pokaż moc fwoię zwykłą/ poruż ziemię/ morze/ Wiátry ze fkał/ y ogień z piekielnych ciemności/ Aby fkrotniał Vlyffes w fwy niefytęy złości. *GórnTroas* 48.

»piekielna czarownica« = *Chimera* (2): *BElerofon tego czálu ná koniu rzeczonym Pegazo/ Chimerę piekielną czarownicę zabił BielKron* 26v; *PaprPan* M3.

»duch piekielny« (1): *Feralia, sacrificia parentalia [...]* Ofiary á obchodzenie Swiát álbo rocznych obchódów y *Zadużnych/ y ofiárowanie bogóm álbo duchóm piekielnym. Mącz* 120d.

»piekielne jezioro« = *wody Hadesu; Cocytus Calep* (2): *BierRozm* 22; Ten to był Achilles/ o którym Poetowie pífáli iż go mátká Tetidis/ gdy iefzcze był dzyecięciem rozmoczyła w iezyerze piekielnym Wulkánowym/ [...] y sftał lie wżytek iáko żelazny/ okrom tych mieyfc gdzie ręką trzymáá *BielKron* 56; *Calep* 210a.

»piekielne jędze« = *boginie zemsty Erynie* [szyk 4:2] (6): *HistAl* K2; *Megaera*, Jedna z bogiń álbo yędz piekielnych które furie bywáýá zwáne. *Mącz* 213d, 6d, 170b, 456c; *Dufze nágié iego [Orfeusza] ftrón zálofných flucháły. Piekielne jędze dobrze że z nim nieplákáły KochTarn* 76.

»piekielny kowal« = *bóg ognia Wulkan* (2): *Rozmáicie the gorę [o Etnie] ludzie vczeni ná świecie wykładáli/ Poetowie Greccy pífáli tho być komin Wulkaná kowalá piekielnego BielKron* 276v; *RejZwierc* 27.

»piekielny pies Cerber, piekielny Cerberus« [szyk 2:1] (2:1): *Cerberus, Piekielny pies/ mayáci trzi fby który piekła ftrzeże. Mącz* 48b; *ReszPrz* 90; *PowodPr* 33.

»przewoźnik piekielny« = *Charon* (1): *Charon, Wrótny á przewoźnik piekielny/ który dufzé przes piekielną rzekę przewodzi. Mącz* 51a.

»piekielna rzeka« = *jedna z rzek w Hadesie; Acheron, Cocytus, Erubus, Orcus, Phlegeton Mącz* [szyk 5:1] (6): *Erubus, Naciemnieyfe mieyfce w pieklic/ Też piekielna rzeká. Mącz* 107c; *Phlegeton, Piekielna rzeká. Mącz* 298a, 2c, 51a, 58c, 267d.

»piekielny stroż« = *Cerber* (1): [*Didimus Bragmański do Aleksandra*] *Tis piekielnego ftrozá/ to iefť pfa Cerberuła/ nád możność mytem zmocnił/ Ty w ofiárze tuoiey liny twoie zábijałz HistAl* I8.

»piekielne wrota« (2): *GórnTroas* 50; *Nie pomogá nic ftrorie/ áni te kleynoty/ Iefłize fię obrociłz piekielnymi wroty Ná on świát/ kędy Cháron bláde dufze wozi ZbylPrzyg* A3.

2. Zestawienia w funkcji nazw specjalnych (30) :

lek. »piekielny ogień« = *nazwa różnych chorób, których wspólńą cechą są zmiany występujące w tkance i na skórze; wrzód, gangrena, rak, róza, pólpasiec itp.; sacer ignis Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz; anthrax Murm, Mącz; pusula Mącz, Calep; carbo, erysipelas, formica militaris, ignis persicus, pruna Murm; herisipila BartBydg; carbunculus Mącz* [szyk 22:8] (30): *Sacer ignis est morbus quem fancti Antonij ignem uocant. Das hellich feuer ader fant Antonien feuer Pyekyelny ogyen. Murm* 77; *Mymer¹* 39v; *BartBydg* 68; *Też lok z ziela Nocz y dzień, z blaywałem á z ocztem zmieszany/ piekielny ogień gali/ y bolączkę ktora ciało pfuie y wyiada. FalZioł* I 99d; *PSinkową wodką gdy fnią omywa albo przykłada na miefthcza gorące, gorączość wyciąga precz/ Na wrzody/ na bolączki na*

złe krofty/ na piekielny ogień/ na ociekliny gorące, na zapalenie ran s cżyrownością albo finością
FalZioł II 9b, I 12a, 14b, 20a, b, 28b (19); Carbunculus, Niemoc/ którą piekielnym ogniem zową.
Mącz 38a, 11b, 164d, 332d, 363a; *GórnRozm* K2; *Calep* 878a [2 r.].

[*bot.* »piekielne ziele« = *Aconitum* L.; *tojad*; *bylina z rodziny jaskrowatych (Ranunculaceae)*
obejmująca kilka gatunków, wszystkie bardzo silnie trujące: Piekielne źiele. *SienHerb* E# v; Piekielne
źiele. *Aconiti* genus. 6.7.8. *SienHerb* L#v.]

3. Rafa w poprzek Wisły poniżej Fordonu (3) :

Zestawienie: »Piekielne Wrota« [*szyk 2:1*] (3): Prokopie brácie/ ořzegay fię wieru/ Bądź pilen
ńteru. Ośmći ořtrowow ná drodze ząśiędźie/ Niź łzkutá do wrot piekielnych przebędźie. *KlonFlis*
G2, G2v [2 r.].

Synonim: **1.a.** *czartowski*.

Cf [**PIEKIELNOŚWIĘTY**], [**PIEKIELSKI**], PIEKŁOWY